

շու ածիտեքի տիգդար շաքան պահար
տեքն իմիւր օրուղուսան թերճէմէսին
միւնստիկ կէօրմիւր շիւղ տիւր :

Մէհմէտ Աւի, 1840 սէնէսի յու-
լիս այլ աստիւստիս իւր մագհար օրուղու-
ղու հալի գապուլ իթմէտիկինտէ, ճէն-
նէթմէքեան Սուլթան Ապտիւլ Մէհմէտ
խան հալի իթմէտի, միւշարիլէյի քէն-
տի մէմուրիլէթինտէն ալ լ իթմէյէ գա-
րար վերտի, Լաքին տէօրթ տօսթ տէվ-
լէթէր, եանի, ինկիլթէր, Սվլթթ-
րիս, Բրուսիս վէ Բուսիս, Խուսուսի-
թին էսնիսիւս ալմագ արգուսի իւր եւ-
նիտէն միւստիլէ իթմիլէր, վէ 1840
նոյեմբեր 14 թարիխի մագպարթաւա-
րընտա, Մէհմէտ Աւի պիւս մէօհլէթ ի-
թաւթ իթմիլէինտէ, մէմուրիլէթինտէ
եհնիտէն իպդա գըլընմարըն, վէ Մը-
սըր փաշալըրըն, վէրաթէթ իւզըն
Մէհմէտ ալիլէ վէրիլէսին իթմիլէթ իթ-
տիլէր, շու շարթը մասուս իւր քի կէ-
րէք Մէհմէտ Աւի վէ կերէք խալէֆէ-
րինտէն պիւրիսի, 1840 յուլիս 15 աստ-
նամէսինտէ միւնտէրիճ օլան շարթըրա
մուղայիլ հարէթլէթ տէ պուլունսագ օ-
լուր իսէ, մէզքիւր վէրաթէթ իւզըն օ-
լան իթմիլէր իպթալ օլունսուս : Սը-
ր փաշա (Մէհմէտ Աւի) Սթափթօր վէ
Նաբիէր նաման ժէնէրալըրըն թաշ-
թըր գօմանտարընտ պուլունսան ինկի-
լիզլէրին, Ադեա գալեսարըն գալթ իթ-
տիլէրին կէօրտիւքտէ, մուսալէ-
թէթ իթմէսին ֆայիսէսիզ օլունսուս
թէհմիլէր, քիտտ իթմիլէ շարթըրա-
րը գապուլ իթմիլէ, Մէհմէտ Աւի Նա-
բիէր նամ ինկիլիզ գօմանտարըն իւր
եհնի աստիւստի իմիւրալըն պիթիւրի-
ստէն սօնրա, Ստարագալմ հալիլէթլէրին
պիւր մէթթուկ իրաւ իտէրէք աթթըր
տիլէտի, պուլունսան իւզըրինտէ, Սուլթ
Աւի, տիւլէթի մուղալմանըն թէթլէթին
գապուլ պիւր, վէրաթէթ հալընտա պիւր
շէյ սէօյլէթլէրին, եալընը Մըսըր
վալիլէրին եհնիտէն Մէհմէտ Աւի յէ-
վէրտի, Լաքին պուլունսան իւր պէրապէ-
ր, վէրաթէթ մաստիսի, 1841 յուլիս թա-
րիլի խալթըր շէրիթի իւր եհնիտէն
թաւտիզ օլունսուս : Մէզքիւր խալթըր
Շէրիթ, աստիւստի պուլունսան աստ-
լարըն թէհմիլէ իւր իծրարըն, վէրաթէթ
մաստիսին շարթ վազ իթմիլէ : 1841
փետրվար 13 տէ սուսուր իտէն ֆէրման
այնի աստ իւզըրին միւլէսէն օլունսուս
հալտէ, մէզքիւր մէսլէյի քեմալին հալ
իթմիլ տիւր, 1866 սէնէսի ֆէրմանը իւր,
կերէք ինկիլթէթ ուսուլի, կերէք վէր-
կի, վէ կերէք Մըսըր աստքիլի մըգալըր
խուսուլարընտ իծրա օլունսան թէպէլ-
տիւլթըրտան մաստա, մէզքիւր 1841
սէնէսի ֆէրմանը իւր տալի մէմէթլէթին
նէ թարթա իտարէ օլունսագալը կէօ-
թէրիլէր տիւր, նասըլ քի շիմտի Մէհ-
մէտ Աւիին ֆալիլէսար այնի թարթ
իւզըն իտարէ իթմէքտէ տիւր, Խալի
մէզքիւր շարթըրտան պալըրընը պու-
րաճըրտա զիքը իթմէթլէթի ֆայիսէսին
ատտ իտէրիմ, Մէզքիւր ֆէրման, Մը-
սըր վալիլէրին հիւք ու սէլահիլէթինտէ,
Մէհմէտ Աւիլէ, իւք տէֆա նասալ օ-
լունսուստա իրալ գըլընման խա-
լթաւա իշար գըլընմը օլան մահլէլէրի
հուսուստ կէօթլէրտիլէր սօնրա, բայի
խուսուստա կէլինտիլէր, տալի շէօյ-
լէ տիւր :

Շէրիլէ գաւար Մըսըր փաշալըր
վէրաթէթ իթմիլէրալըն մուլիք իսէլէր,
պուլունսան իւր գէրապիլ թէգաւտիլէր պու-
պընտա սոյիլ վէզ իլըրէ միւստիլ օլունսուս
անլըր հալըրընտ Սուլթան սոյիլ
վէզ իլըրէ կիսի մուստէլէ օլունսագալէ
վէզ իլըրէ պիւր նամ իրալ գըլընտըր-
տա, նէ իւնսան վէրիլի իսէ, սոյիլէ

տալի այնի իւնսան վէրիլէ ճէք տիւր :
3. Պապը Սուլթան իւր տօսթ տէվ-
լէթլէր միւնստիլէր ագա օլունսան վէ
օլաճաք օլան քեաֆթէյի աստիւստիլէր
Մըսըր էեալէթինտէ տալի մէվըր իւր իծ-
րալէ վազ օլունսագալ տըրլար : Պապը
Սուլթան թարաֆըրտան թէրթիլ օլունսան
վէ օլունսագալ օլան գանուլար, միւս-
քին մէրթէպէ մէմէթլէրին տալիլէրին-
նէ ուլունսուլարալ, վէ հալընտիլէթ
իւզըն Մըսըրտա տալի իծրա օլունսագալ
տըրլար : Մըսըրտա քեաֆթէյի վէրիլ-
լէր, վէ վալիլտալար իսմիլ Շահանէմէլ
թահսիլ օլունսագալ տըր : զիւր Մը-
սըրլար տալի Պապը Սուլթան թէպաւ-
լարը տըրլար :

4. Սրուսեա կէլինտէ մէզքիւր ֆէր-
մանտա շէօյլէ տէնիլ տիւր : մաստա քի
Մըսըր պահարիլ վէ պէրիլէր օլունսուլար
Պապը Սուլթան իրաթմէթի իշին թէշքիլ
օլունսուլար տըր, մուհարէպէ վազ-
թինտէ մէզքիւր օլունսուլար Պապը Սուլթ-
ան միւնստիլ կէօթիլի մըգալըրա պու-
լիլ գըլընտալիլէթլէր տիւր :

5. Պուլունսան պէօյլէ Մըսըր փաշա-
լարը Պապը Սուլթան իրաթմէթ թահսիլ
իթմիլէրին հարալ սէֆինլէրին իշին իթ-
տիլէրին հուզուգ ու սէլահիլէթլէրի
օլունսագալ տըր :

6. Վէլ հասըլ, մաստա քի պու-
լունսան պէեան օլունսան շարթըրա իւր,
վէրաթէթ իթմիլէրալ վէրիլէր տիւր, ան-
լէրտէն պիւրիսի իծրա օլունսագալը թաշ-
տիլտէ, մէզքիւր իթմիլէրալ տիւր հալ իպ-
թալ օլունսագալ տըր :

Լօնտրաւա ալ օլունսան գօմֆէ-
րանս քէնտի 1841 մայիս 10 թարիլի
նօթարը իւր Մըսըր իշլէրին պու սու-
րէթլէ թաստիզ իթմիլ տիւր : Մէզքիւր
նօթարտա Մէհմէտ Աւի վէ քէնտի խա-
լէթլէր լալըմ կէլին շարթըրա իծրա ի-
տիլէք մէզքիւր նիլմէթ քէնտիլէրին
լալէթլէր գըլընտա, Մըսըրն իտա-
րէսի վէրաթէթին Սէհմէտ Աւիին ֆա-
լիլէրտան այնի օլունսագալ տըր տիւր եւ-
նիտէն պէեան օլունսուլար տըր, Լալտա
շէօյլէ տէյլէր, տիւլէր մուղալմա,
Չաթըր Շահանէն, պալէտալ պէեան
օլունսան շարթըրա մուղայիլ հարէթլէթ-
տէ պուլունսան պիւր Մըսըր վալիլէրին
վէրաթէթ իթմիլէրալտան մահարմ գըլըն-
տա հուզուգալ վար օլունսուլար թան-
մըլար տըր : վէ նասըլ քի ալաղատա իս-
պալ իտէթլէր, Խալիլ փաշա հալ-
լէթլէր մէզքիւր շարթըրա մուղայիլ
թալը ու հարէթլէթտէ, պուլունսուլար
տըր :

Մըսըր վալիլէր, քէնտի մէմուրիլէթի-
նի մէզքիւր շարթըրա իւր իծրա իթմէքտէ,
վէ մէրաթիլէր իսմիլէր պապընտա նէ
փայիլտէ պուլունսագալ օլունսուլար աշի-
քալար օլունսուլարտան, Խալիլ փաշա
հալլէթլէրին հիւքմուր իւնսուլարը
վէրէն կերէք Մըսըր վէ կերէք պալը
Խալիլիլ զալէթալարը հալըրընտ պիւր
շէյ սէօյլէթլէրինտէ սարթըր նաղար ի-
տէրիլ :

Մըսըր վալիլէրին փայիլտէ, Թունա
պէյլէթլէրին բընտիլէրին փայիլտէն
չօգ ալաղը տըր : զիւր պուլունսուլար էհա-
լինտէ արգուսու իւր սանտալիլէր հիւ-
քիւլէթլէր գուսու իթմիլ օլունսուլարտան
մաստա, Խվրօլիլտէն քէֆալէթի թահ-
թընտա պուլունսագալ տըրլար :

Խալիլ փաշա հալլէթլէրին իւր Պա-
պը ալի պէյնիտէ ճէրէնտէ իտէն միւ-
նստէպալ, Սուսամ պէյնին միւնստէ-
պալթընա միւշապիլ տիւր, վէ պուլունսուլար
հիւքմուրընտան նէ գաւար ուղալ
օլունսուլարըն օլունսանլարընտ թա-
րիլ իթմէթլէրին ֆայիլտէր տալ իտէրիլ
Շէօյլէ տէյլէր, Խալիլ փաշա թալիլ

պիւր օլունսուլար (հէր նէ գաւար, ուճ տէ-
րէճէ զարաֆէթլէ, միւշարիլէյի պու-
լիլ վէրիլէթտէ տիւր) իւլա Խալիլալ
պէյ, վէ Միւհալթ փաշա հալլէթլէրի
կիսի զալթը Շահանէնին թէպաւար տըր :
Չաթըր հալլէթլէր Շահանէնին Մըսըր
օլան էօլունսուլար կիւնտէն տէք, բէսի
թահրթըրալարտա, Խալիլ փաշա հալ-
լէթլէրինտէ, Մըսըր վալիլէր իւնսուլար
վէրիլէթտէ իտի, Լաքին մէզքիւր էօլ-
ունսուլարտան սօնրա, Խալիլ փաշա
հալլէթլէրի սաղարալմ բայիլտէն նա-
լիլ օլունսուլար, պու կիւնտէ կիւն Սա-
րաղմ հալլէթլէրին իւր միւստիլ օլունսուլար
միւշարիլէյի իւնտէ պիւր մէնտի
էօգ տըր : Խալիլ փաշալըն, քի 1866
տա մալաւս պիւր ֆէրման իւր Խալիլ
փաշա հալլէթլէրինտէ վէրիլտէ, Սըրա-
նալ պիւր լալէթ օլունսուլար, վալիլ վէ Խա-
լաւա բընտա տիւր, նասըլ քի պա-
լետէ զիքը օլունսան ֆէրմանըն մու-
ղատէ մէսինտէն տալիլ մէզքիւր իւն-
սուլար պաշալար պիւր մանտալ օլունսուլար
սնլարթընտա տըր :

Չաթըր հալլէթլէր Շահանէ, մէզ-
քիւր մուղատէթլէրին, Խալիլ փաշալըն
Խալիլ վէ Մըսըր վէ վէլիլտէ տալմալա-
մալիլ փաշա : Թալիլ իթմիլ տիւր, Ս. յիլ
ֆէրման, 1841 սէնէսի ֆէրմանը
կիսի զալթը աշիլքալար ուլէթտէ, Պա-
պը Սուլթան Մըսըր իւլէրինտէ օլան հիւք-
մուրըն հուզուգուսու եհնի պաշալար
թաւտիլ իտէրէք, Խալիլ փաշալըն
վահի մալթուպալթարըն քեմալիլէր պա-
շա չըգալմալար տըր :

Իշլէ Խալիլ փաշալըն Պապը Աւի
իւր օլան միւնստէպալթը մէլըրալար պու
վէճ իւր տիւր, իմտի պուլունսան նէլէթ
իտէն շու տըր քի միւշարիլէյի հու-
զուգ ու վալիլէրին զալթը աշիլքալար օլ-
ունսուլարտան, պու տէֆա վալիլէրինտէ
մուղայիլ հարէթլէթտէ, պուլունսուլար օլ-
ունսուլարընտա տալ չիւլիլ օլունսուլար-
մալ, Հէր ալեմէթլէր աշիլքալար կէօթլէ-
րի քի ֆէրմանըն պիւրիլէր, եանի, մօզ-
րունտանտալար վէ հալընտիլէթ իւզըն
իտարէ իթմիլէրին էմր իտէն շարթ իծրա
օլունսագալ վէ 1806 տան պէրա Մըսըր
պու կիւնտէ կիսի թալիլէրալ վէ ֆէրմա
իտարէ թահթընտա պուլունսագալ տըր :
Վէրիլէր ֆէրման մուհարիլէր, Մըսըր
վալիլտէ, Պապը ալիլտէ մալաւս էմր
թահսիլ իթմիլէրինտէ հարալ սէֆինլէրին
չալ իթմիլէրինտէ, Լաքին պու կիւնտէ կիւն
իտարէ Մըսըրն 40 գըլթա հարալ սէ-
ֆինլէրինտէն իպարէթ պիւր մօնսագալ
վար տըր : միւշարիլէյի հալլէթլէրի,
նասըլ քի մուլալթիլթը պիւրիլթը տիւր,
եհնիտէն իւր գըլթա զըրէ կէլի սըփա-
րը իթմիլ, վէ հիւ պիւր տէֆալարտա տա
Պապը ալիլտէն բուլալթ թահսիլ իթ-
միլ տիւր :

Պալետալ զիքը իթմիլէրինտէ թահ-
րիլթը մէքեմալմալ, Մըսըր վալիլտէն
էհնիտէն տէլէթլէր իւր մուլալթըրալ
կիւնտէն սէլահիլէթի էօգ տըր, Լա-
քին Խալիլ փաշալըն պիւրիլէրինտէ միւնստ-
րունտ, պու էմրէրալմէն, շու սօն սէ-
նէլէրտէ, Պապը ալիլտէ պիւրիլթը տիւր
պալը միւհիլմէ մէսլէլէրտէն տալար էլ-
թալար գալիլթէթլար իւր մուլալթըրա-
լալ կիւնտէնտէ տիւր, Պու տէֆա տալիլ
Խալիլ փաշա հալլէթլէրի զալթը մու-
հիլմէ քի գըլթա աստիւստի իշին մու-
լալթըրալմ կիւնտէ, մէլըրտան ա-
լըրալ պիւր հիւքմուր մուղալմալար հու-
րէթլէթ, վէ հիւքմուրալար Սիւլէր գա-
նալընտ իսմիլ քիւլալարտա տալիլ իշ-
լէթ իւզըն պին նէֆա Խվրօլիլտէ ա-
լիլթ իթմիլ տիւր : Խալիլ փաշալըն պու-
նա ճէլալ օլունսուլար, Պապը ալիլ մէզ-
քիւր հիւքմալարըն եարընտըն աթթ իթ-

տիւր վէ մաստա քի վիլիլ նիլալմընտա
վէրիլթը տիւր, Ֆէլալարըն չօլունսուլար
իւր իւլիլէր գալմալարտա, վէ մէլմալ օ-
լան շարթ, քէնտի հիւքմալար իւր
մուլթըրալ հիւքմալարտէ գալմը տըր,
տէնտին :

Հէր նէ գաւար պուլունսուլար պէթլէ
օլունսուլար տալիլ տալար պիւր իսպալթ էօգ
իստէն, իշլէրիլ տըր էօյլէ օլունսուլար
Լաքին պու տէֆա, Խալիլ փաշա, իհսան
օլունսան ֆէրմանտա գալըն իթմիլալ
իլլէրիլ թալը ու հարէթլէթ նէ տէ-
յէլթմ, քի Պապը ալիլ մէզքիւր թալը
ու հարէթլէթ գալըն բօթթէթ օլունսուլար
Խալիլ փաշա իւր պու հարէթլէթ քէնտի ալ-
լէնտէ պէթիլ պիւր սէպէլ տիւր :

Կէօրիլտէր քի Թալիլ զալթըրալ
տալիլ նիլալթ իւր էմր իտարիլ իւր մագ-
սէլտինտէն տալմալ տըր : զիւր, քէնտի
պիւրիլտէնտէն պիւրիլտէնտէ, մէսլէյի
եհնիտէն էվլէրի կիսի նաղար իթմէյէ
պալալար տըր : Լաքին զօրգալար նա-
սիլալթընտ փէք կիւն գալմը օլունսուլար
տըր, չիւնտէ Խալիլ փաշա քէնտի
հըրընտ ու թալալ սէլալարտան թահ-
րիլ օլունսուլար օլ տէրէթլէթ վալը օլ-
ունսուլար քի, տէնտէ կիւնտէնտէ
կիւնտէ տիւր, Հէր նէ հալ իստէ, պու
կիւնտէ կիւնտէ Խալիլ Մըսըր, Պապը ա-
լիլտէն միւնստէթինտէ գալմը տըր, վէ ա-
լալ իշլէրիլ տէյլ տիւր քի Խալիլ իթմիլ
վէ եալալ տալիլ պիւր հիւքմալթ իւր-
ալիլտէն պին նէֆա քէնտի թարաֆըրտան
սէպէլտէյի վէրիլտէ պիւր մուղալարա-
նալ միւնստիլէր իթմիլտէն :

Մըսըր վալիլտէն հիւք քիւնտէնտէ
տէ օլա, Խալիլ իթմիլտէն տէլէթի, էմ-
թալարընտ, միւնստէր իսմիլ վէրիլթը
իւր Մըսըրտան կէլմէթ զըրմընտա Խա-
լիլ փաշա հալլէթլէրինտէ կէօթլէր-
տիլտէ սուհուլէթլէր մալիլ պուլունսա-
գալը հալըրտա էմր տիւր, վէ կէրէր
Խալիլ իթմիլտէնտէ Խալիլ Մըսըր շիւք-
րանիլթ իթմիլտէնտէ պիւր սէպէլտէ
վար իստէ, օ տալիլ, մէզքիւր իստունս-
տան, եանի պալետալ պէեան օլունսան
սուհուլէթլէրտէն տալար տըր : Պուլունս-
պէթլէթ պէեան իթմիլտէնտէ սօնրա ար-
թը Պապը ալիլ, պու իստունսուլար մէն-
ֆալթ վէ շան ու չիւնտէնտէ հալընտ
թարթիլ իթմիլտէնտէ իթմէյէ սէպէլտէ
տիւր :

Տ Ա Ի Լ Ե Բ Է

Պիւրանտա Սալթանալթը սէնիլէ
սէֆիլտէ օլան Ռիւսթէմ պէյ հալլէթլէ-
րի մէլունտէն եալընտա Խալիլալ օլունս-
պէթլէթտէ տիւր :

Սալթ փաշա հալլէթլէրի կէլէն
հալթալ Պանտիստան Տէր սալթիլթէ
վալը օլունսուլար տըր :

Վէլէն բաղար իրիլտէն կիւնտէ
պօրալար Սըրալիլտէ քիւլունտէ օլ տէ-
րէթ շիտալթիլ տալար եալմընտ քի
չօլունսուլար պիւրիլտէ փալթ իթմիլ տիւր :

Վէլմիլտէ իրալթարընտ մուլալ-
եհնէ իթմէթ իւզըն ալալ օլունսան միւլա-
լթիլթ մէլիլտէ պալը միւհիլմէ նօթթա-
լար իւզըրինտէ ուլալար տըր :

Փրանտա իսթըրալթ օրիլալար հալ-
լէթլէրինտէ գապուլ իթմէթ իշին լալըմ
կէլէն հալըրընտ Պէյլէրալ իսթըր-
ընտ սիւրալթ իւլէր վարթըրմագ-
տա տըր : Թալիլտէնտէն Փրանտա սէ-
ֆարթլէթլէրտէնտէ կիւնտէն էօլ տալիլ կէ-
նիլթլէթլէրիլտէնտէ իթմիլ :

Վէլլէնտիլտէնտէ նէպալն, եհնի
իսթիլարալ իշին ալընտ մուլալթըրալթ
մուլալթըրալթլէր իւլէրալ չըգալըրմը
տըր : Հիւքմալթլէր իսթըրընտ սուլթիլտէ
շարթըր օլունսուլար եալընտ սէհիլթէ-
րին զոյլ զուրուլ ֆիւրալթ չըգալըրա-
գալը իւզըրինտէ ուլալարտալար տըր :

